

Nr 78

Utlåtande i anledning av motioner om landsbygdshusmödrarnas situation; om en ekonomisk värdering av arbetet med skötseln av ett hem samt om en utredning angående de hemarbetandes situation.

Till allmänna beredningsutskottet har hänvisats följande motioner nämligen,

1) de likalydande motionerna I: 960 av fru *Florén-Winther m. fl.* samt II: 1128 av herrar *Krönmark* och *Oskarson* vari hemställes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte föreslå att glesbygdsutredningen ges i uppdrag att i sitt fortsatta arbete beakta de olika problem rörande landsbygdshusmödrarnas situation bland annat på grund av jordbrukets strukturomvandling som anförts i motionerna;

2) de likalydande motionerna I: 963 av fru *Hamrin-Thorell m. fl.* samt II: 1110 av herr *Eriksson* i Arvika *m. fl.* vari hemställes, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t föreslå, att Kungl. Maj:t genom samordning och komplettering av gjorda undersökningar ombesörjer en ekonomisk värdering av det produktiva arbete som utförs i hemmen; samt

3) motionen II: 1126 av fru *Jonäng* vari hemställes, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om en utredning av de hemarbetandes situation i enlighet med motionens syfte.

Motionerna

I motionerna I: 960 och II: 1128 framhålls att allt flera jordbruk läggs ner i vårt land. Detta innebär stora problem för de kvinnor som berörs härav. Inom familj jordbruken, både de större och mindre, har kvinnorna haft stora arbetsuppgifter både inom- och utomhus. Jordbrukarhustrurna har varit de som, när jordbruken blivit allt mindre bärkraftiga, stannat hemma och skött dessa medan männen fått söka sig nya arbetsuppgifter utanför jordbruket. Det blir enligt motionärerna kvinnorna som nu i allt större omfattning drabbas av arbetslöshet.

Motionärerna anser att arbetsmarknadsstyrelsen som har att planera om skolningsutbildning, vidareutbildning och vuxenutbildning bör förstärka verksamheten med tanke på dessa jordbrukarhustrur. Beaktas bör också glesbygdernas allt svårare kommunikationsproblem som kan innebära att

internatutbildning måste ordnas så att också de mindre barnen kan tas med.

För de kvinnor, som varit ifrån arbetsmarknaden 20—25 år eller tidigt bildat familj och fått barn, bör normer övervägas som på den övriga arbetsmarknaden för förtidspension eller liknande. Självklart bör innan dess en ren arbetsvärdering företagas av hemarbetets olika moment och arbetet i jordbruket. Barntillsynen bör också anpassas till de speciella problem som råder för landsbygds- och glesbygdsfamiljerna.

I motionerna I: 963 och II: 1110 anförs bl. a. att försök till en ekonomisk värdering av det produktiva arbete som utförs i hemmen företagits av statliga kommittéer i mitten av 1950-talet. De undersökningsresultat, vilka kommittéerna kom fram till är numera inte giltiga. Syftet med undersökningarna var främst att få en ekonomisk grund att utgå ifrån när det gäller att försöka inplacera de hemarbetande kvinnorna i pensions- och socialförsäkringssystemen. Kraven härpå kvarstår och har ökat i styrka. Det går inte att skapa ekonomisk trygghet för de hemarbetande med mindre vi får deras ekonomiska arbetssituation utredd, främst när det gäller barntillsynen och barnavården.

Därtill har emellertid kommit nya aspekter på den ekonomiska värderingen av hemarbetet. På bostadsområdet kommer vi att få servicehus och serviceområden i större omfattning än förut. För den enskilda familjen gäller det att kunna väga de ekonomiska utgifterna i det traditionella hushållet mot dem som satsas på tjänster, utförda av andra.

I motion II: 1126 anser motionären att män och kvinnor bör ha samma möjligheter när det gäller utbildning och arbete men också samma skyldigheter dels när det gäller försörjning av familjen, dels när det gäller barnuppfostran och hemarbete, dels när det gäller politiskt ansvarstagande på olika nivåer. Man bör vidare arbeta för en ökad ekonomisk självständighet för varje individ. Denna målsättning förutsätter en ändrad rollfördelning mellan könen på så sätt att mannen och kvinnan får samma möjligheter till förvärvs- respektive hemarbete.

I sammanhanget bör speciellt de hemarbetande kvinnornas intressen beaktas. Kraven på att de hemarbetande kvinnorna skall gå ut på arbetsmarknaden har skärpts. Deras situation har fått ökad aktualitet genom det aviserade skatteförslaget om individuell beskattning. De hemarbetande måste ta sin ställning under omprövning, och de måste ha sin frihet att välja mellan arbete i och utom hemmet.

Samhället bör kraftfullt medverka till att konkreta åtgärder vidtas när det gäller kvinnornas insatser på arbetsmarknaden. Det behövs vidgad information om arbetskraftsbehovet i samhället. De hemarbetande bör erhålla samma trygghet som andra medborgare när det gäller socialförmåner, exempelvis sjukförsäkringen.

Beträffande motiveringarna i övrigt torde få hänvisas till motionerna I: 960, I: 963 samt II: 1126.

Tidigare behandling, utredningar m. m.

Riksdagen har vid åtskilliga tillfällen behandlat olika frågor beträffande sociala förmåner för hemarbetande kvinnor. Motioner med förslag om frivillig tilläggsjukpenning vid barnsbröd för hemarbetande kvinnor har avstyrkts av andra lagutskottet (utlåtanden 1965: 71, 1966: 11, 1967: 6 och 1968: 20) och avslagits av riksdagen.

Vidare har motioner med förslag om rätt för hemarbetande kvinnor att tillgodoräkna sig pensionsår inom ATP för de år då de vårdar barn i de tidigare uppväxtåren avstyrkts av andra lagutskottet (utlåtande 1966: 39) och lämnats utan åtgärd av riksdagen.

Vid 1966 års riksdag väcktes motioner med hemställan om utredning av förslag rörande allmän egenpension. Andra lagutskottet föreslog (utlåtande 1966: 53) att motionerna skulle överlämnas till pensionsförsäkringskommittén. Riksdagen godkände utlåtandet.

Andra lagutskottet behandlade vid 1967 års riksdag motioner med syfte dels till förbättring av sjukpenningen för husmödrar, i synnerhet för dem med hemmavarande minderåriga barn, dels till högre ekonomisk uppskattning av arbete i hemmet i andra sammanhang inom socialförsäkrings-systemet. Utskottet avstyrkte motionerna (utlåtande 1967: 29) som avslogs av riksdagen.

1968 års riksdag har i anledning av motioner med begäran om vidgad möjlighet till frivillig sjukpenningförsäkring anhållit om utredning härom (andra lagutskottets utlåtande 1968: 49). Riksdagens skrivelse till Kungl. Maj:t har överlämnats till familjepolitiska kommittén.

Allmänna beredningsutskottet behandlade i utlåtanden 1968: 10 och 1969: 6 motioner med begäran om utredning av möjligheterna till en social-ekonomisk lösning av de hemarbetandes situation. Utskottet anförde i dessa utlåtanden att stora ansträngningar gjorts för att värdera det arbete som kvinnor utför i hemmet såväl med vård av barn som i övrigt samt för att trygga de hemarbetandes ekonomiska ställning. Utskottet anförde vidare i utlåtandet 1968: 10 att olika utredningar behandlade frågor rörande exempelvis vårdbidrag, sjukförsäkring, pension, makars rättsliga förhållanden och bostadsservice samt fann att motionärernas önskemål om utredning måste anses tillgodosedda genom redan tillsatta utredningars arbete. Utskottet avstyrkte bifall till motionerna, vilka avslogs av riksdagen.

I sistnämnda utlåtande nämndes vissa utredningar angående barnkostnader såsom Betänkande om barnkostnadernas fördelning (SOU 1946: 6), en utredning publicerad 1951 (Sociala Meddelanden 1951: 5), betänkandet Samhället och barnfamiljerna (SOU 1955: 29) samt Kostnader för barns

konsumtion, vård och uppfostran 1958 och 1961 (Sociala Meddelanden 1961: 6).

Vidare har den år 1962 tillsatta familjeberedningen avgivit betänkanterna Ökat stöd till barnfamiljerna (SOU 1964: 36) som innehåller en sammanställning av vissa uppgifter ägnade att belysa den aktuella ekonomiska situationen för barnfamiljerna samt Hemarbete och servicekontakter (SOU 1965: 65) som utgör ett komplement till det tidigare betänkandet och omfattar kartläggande undersökningar dels av familjearbetet, dels av familjernas servicekontakter. Även familjepolitiska kommittén arbetar med hörande frågor. Kommittén har i september 1969 avlämnat en promemoria om jämställdhet mellan män och kvinnor inom sjukförsäkringen (stencil S 1969: 7).

Pensionsförsäkringskommittén skall vidare bl. a. överse reglerna om pensionsförsäkring. Även familjelagssakkunniga har att beakta hemarbetande kvinnors ekonomiska ställning. Härtill kommer den år 1967 tillsatta servicekommittén med uppgift att behandla frågor angående service i bostadsområden bl. a. i form av anordningar för barntillsyn. Kommittén har avgivit ett delbetänkande under hösten 1970.

Frågan om värdering av hemarbete har i visst avseende upptagits av familjedaghemstuderingen som i sitt betänkande Samhällets barntillsyn — barnstugor och familjedaghem (SOU 1967: 39) upptagit frågan om dagbarnvårdarens ersättning och uttalat att för en dagbarnvårdare med heltidsarbete en ersättning motsvarande timlönen för hem- och barnsamariter skulle vara motiverad.

Ytterligare värdering av hemarbetet har skett genom punktvis utförda tids- och kostnadsstudier. Konsumentinstitutet har utarbetat förslag till en större undersökning av produktions- och arbetsförhållanden i enskilda hushåll, vilken avsett att förnya och utvidga en år 1957 företagen undersökning, redovisad 1961 under rubriken »1 000 husmödrar om hemarbete». Till den planerade undersökningen utarbetades dels inom statens konsumentråd en promemoria angående behovet av undersökningar i hemmen, dels inom statistiska centralbyråns utredningsinstitut en promemoria med förslag till en undersökning av hushållens arbetsorganisation m. m. Anslag begärdes av Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond, som dock inte biföll ansökan.

Utskottet

I förevarande motioner hemställs om uppdrag till glesbygdstuderingen att beakta landsbygdshusmödrarnas situation (I: 960 och II: 1128), om samordning och komplettering av gjorda undersökningar i syfte att åstadkomma en ekonomisk värdering av det produktiva arbete som utföres i hemmen (I: 963 och II: 1110) samt om en utredning av de hemarbetandes situation (II: 1126).

Med de hemarbetandes situation sammanhängande problem har vid många tillfällen behandlats av riksdagen och prövats av olika utredningar. I den föregående framställningen har i avsnittet om tidigare riksdagsbehandling, utredningar m. m. lämnats en redogörelse härför. Utskottet får hänvisa till denna redogörelse och vill beträffande utvecklingen på området under den senaste tiden anföra följande.

Årets riksdag har behandlat motioner om frivillig tilläggsjukpenning vid barnsbröd m. m. (2LU 1970: 5), angående beräkningen av pension för hemarbetande i vissa fall (2LU 1970: 44), om pensionsrätt för hemma-döttrar med vårduppgifter (2LU 1970: 23) samt angående grupplivförsäkring för hemmafruar (2LU 1970: 10). Andra lagutskottet har under hänvisning bl. a. till riksdagens tidigare ställningstaganden avstyrkt motionerna, vilka avslagits av riksdagen. Det kan vidare erinras om att årets riksdag antagit en proposition om ändring i lagen om allmän försäkring som innebär att principen om jämställdhet mellan män och kvinnor genomförts fullt ut på sjukförsäkrings område (2LU 1970: 42).

Enligt vad utskottet erfarit har KSA-utredningen för avsikt att framlägga ett förslag som berör bl. a. den som bedriver förvärvsarbete i hemmet. Utredningen överväger bl. a. förslag att make som kan styrka att han eller hon deltagit i arbetet på exempelvis den andra makens lantbruk eller i annan makens rörelse skall få tillgodoräkna sina insatser som förvärvsarbete även om någon inkomst av arbetet inte uppburits. I enlighet härmed skulle de få rätt till kontantstöd vid arbetslöshet under vissa omständigheter.

För kort tid sedan har en särskild sakkunnig tillkallats för utredning angående sjukpenningförmånerna m. m. Härvid kommer även den s. k. hemmamakeförsäkringen under prövning.

Inom justitiedepartementet har tillsatts en utredning angående den familjerättsliga lagstiftningen. En ledande princip i direktiven är att män och kvinnor skall vara likställda. Det uttalas bl. a. att det inte finns anledning avstå från att använda lagstiftningen om äktenskapet och familjen som ett av flera instrument i reformsträvandena mot ett samhälle där varje vuxen individ kan ta ansvar för sig själv utan att vara ekonomiskt beroende av anhöriga och där jämlikhet mellan män och kvinnor är en realitet.

Utskottet har inhämtat att genom låginkomstutredningen pågår en sociologisk undersökning. Ett delprojekt i undersökningen gäller de hemarbetandes hemförhållanden. Undersökningen kommer att redovisas under våren 1971. Genom undersökningen lär basmaterial erhållas för en bedömning från ekonomiska synpunkter av de hemarbetandes situation.

Det kan även nämnas att barnstugeutredningen genom tilläggsdirektiv fått i uppdrag att utforma riktlinjer för kommunala barntillsynsplaner.

Vad gäller de olika motionsyrkandena vill utskottet anföra följande.

I direktiven för glesbygdsutredningen har spörsmålen om skapande av

sysselsättningsmöjligheter och om ordnande av en i alla avseenden tillfredsställande service getts en framträdande plats. Med hänsyn härtill och mot bakgrunden av vad ovan anförts finner utskottet inte skäl förorda det i motionerna I: 960 och II: 1128 framförda förslaget om ett särskilt uppdrag åt glesbygdsutredningen beträffande landsbygdshusmödrarnas situation. De vittsyftande initiativ som under den senaste tiden tagits på förevarande område talar vidare för att inte heller yrkandet i motionen II: 1126 om en utredning av de hemarbetandes situation f. n. bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

Beträffande det i motionerna I: 963 och II: 1110 ställda yrkandet om åtgärder för en ekonomisk värdering av hemarbetet vill utskottet framhålla att den av låginkomstutredningen bedrivna sociologiska undersökningen bör avvaktas innan ytterligare initiativ kommer i fråga.

Med hänvisning till det anförda får utskottet således hemställa,

- 1) att de likalydande motionerna I: 960 och II: 1128 inte må föranleda någon riksdagens åtgärd;
- 2) att de likalydande motionerna I: 963 och II: 1110 inte må föranleda någon riksdagens åtgärd; samt
- 3) att motionen II: 1126 inte må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 26 november 1970

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

NANCY ERIKSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Eric Peterson* (fp), Axel Kristiansson* (cp), Helge Karlsson (s), Karl Gustav Pettersson* (s), fröken Stenberg (m), herr Hansson* (s), fru Hamrin-Thorell* (fp), herrar Nyquist (s), Blomquist* (m) och Ove Karlsson (s):

från andra kammaren: fru Eriksson i Stockholm (s), herrar Rimås (fp), Johansson i Simrishamn* (s), Johansson i Skärstad* (cp), Wiklund i Härnösand (s), Andersson i Örebro (fp), Hugosson (s), Nilsson i Agnäs (m), Johansson i Växjö (cp), Häll (s), Rosqvist (s) och Bergqvist (s).

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar Eric Peterson (fp), Axel Kristiansson (cp), fröken Stenberg (m), fru Hamrin-Thorell (fp), herrar Blomquist (m), Rimås (fp), Johansson i Skärstad (cp), Andersson i Örebro (fp), Nilsson i Agnäs (m) och Johansson i Växjö (cp).